

Deklaracja Koalicji stowarzyszeń „Bezpieczna Energia” w sprawie realizacji celów polityki klimatycznej Unii Europejskiej na Warmii i Mazurach, a w szczególności uregulowania zasad rozwoju industrialnej energetyki wiatrowej

W związku z uchwaleniem „Stanowiska Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 24 kwietnia 2012 r. w sprawie zasad lokalizacji obiektów energetyki wiatrowej w województwie”, Koalicja stowarzyszeń „Bezpieczna Energia” przyjmuje z wielką satysfakcją fakt, że Sejmik Województwa uznał małe, przydomowe siłownie wiatrowe za priorytetowy model rozwoju energetyki wiatrowej w naszym regionie. Cieszy nas też ogólny kierunek zawarty w „Stanowisku” wskazań dotyczących unormowania praktyki w zakresie lokalizacji i negatywnego oddziaływania na środowisko obiektów przemysłowych farm wiatrowych.

Jednocześnie uważamy za słuszne i pilne przedstawienie Sejmikowi i Zarządowi Województwa szeregu uwag i konkretnych postulatów, związanych z realizacją celów polityki klimatycznej Unii Europejskiej na Warmii i Mazurach, a w szczególności z uregulowaniem zasad rozwoju industrialnej energetyki wiatrowej.

Nasze uwagi i postulaty wynikają z następujących założeń:

- Polityka klimatyczna Unii Europejskiej i jej implementacja w naszym kraju nakłada na nasz region określone zobowiązania dotyczące między innymi zwiększenia udziału energii ze źródeł odnawialnych. Przeznaczając na ten cel ogromne środki publiczne, UE uzależnia w coraz większym stopniu wsparcie celów związanych z ogólnym rozwojem społeczno-gospodarczym regionów od realizacji zadań w zakresie odnawialnych źródeł energii (OZE).
- Warunkiem optymalnego i racjonalnego wykorzystania historycznej szansy rozwoju Warmii i Mazur, jaka wynika z członkostwa naszego kraju w Unii Europejskiej oraz z alokacji środków publicznych na realizację polityk UE, jest wypracowanie strategii rozwoju OZE odpowiadającej potencjałowi i specyfice naszego regionu.
- Realizacja celów w zakresie polityki klimatycznej UE na szczeblu regionu powinna być spójna z innymi politykami i przepisami UE („dorobkiem wspólnotowym”) w dziedzinie rozwoju regionalnego, rozwoju obszarów wiejskich, ochrony środowiska, krajobrazu itd., i nie może być sprzeczna z zasadami i założeniami takich programów czy polityk.
- Unia Europejska wielokrotnie wyrażała swoje zaniepokojenie brakiem silnego mandatu społecznego („deficytu demokratycznego”) dla jej polityk i programów. W związku z tym promuje aktywne współuczestnictwo zainteresowanych podmiotów na jak najniższym szczeblu organizacji społeczeństwa (gminy, regiony). Ma to zapewnić pełniejszą zgodność polityk i programów ze specyfiką i uwarunkowaniami danego terenu oraz wykluczać sytuacje mechanicznego realizowania przez regiony polityki narzuconej w ramach ogólnoeuropejskiego planu. Polityka odgórna nie zawsze odpowiada potencjałowi i konkretnym potrzebom w zakresie zrównoważonego rozwoju.
- W chwili obecnej, na szczeblu ogólnopolskim, toczą się prace związane z przygotowaniem zestawu podstawowych aktów prawnych, normujących rozwój energetyki w naszym kraju, w tym zasady rozwoju OZE. W tych dyskusjach ważne miejsce zajmuje postulat uprzywilejowania rozwoju instalacji mikroenergetycznych.
- Cele polityki klimatycznej, w tym w szczególności w zakresie rozwoju OZE wykorzystujących siłę wiatru, można osiągać w różny sposób. W chwili obecnej w naszym regionie zadania te realizowane są głównie poprzez budowę przemysłowych farm wiatrowych. W naszym kraju wielkoskalowa energetyka wiatrowa jest bezzasadnie uprzywilejowanym i zdecydowanie największym beneficjentem wsparcia publicznego dla rozwoju OZE. Faktyczny wkład przemysłowych farm wiatrowych w redukcję emisji CO₂ w Europie i na świecie ogranicza między innymi potrzeba utrzymywania w ciągłej gotowości dużej liczby rezerwowych elektrowni konwencjonalnych, niezbędnych do zapewnienia stabilności systemu energetycznego, czego skutkiem są dodatkowe emisje gazów (tzw. *spinning reserve mode*). Jednocześnie szereg opracowań, na przykład dotyczących Danii, wskazuje na dużą większą efektywność pod tym względem nakładów na ograniczenie strat w zużyciu energii. Brak jest zatem racjonalnych przesłanek, aby uznać przemysłowe farmy wiatrowe za szczególnie uprzywilejowaną formę realizacji celów polityki klimatycznej.
- Potężne wsparcie publiczne dla przemysłowych farm wiatrowych przybiera postać m.in. dopłat, gwarancji i premii dla budowy i produkcji farm wiatrowych, wzrastających kosztów energii dla jej odbiorców finalnych (w tym społeczeństwa), inwestycji i wydatków publicznych koniecznych do odbioru energii wiatrowej przez krajowy system energetyczny oraz, co niemniej istotne, dla ochrony stabilności tego systemu przed

skutkami zmienności wiatru, także w skali europejskiej. Doświadczenia zachodnie wskazują, że planowana radykalna przebudowa systemu energetycznego spowoduje dalszy gwałtowny wzrost nakładów publicznych z tym związanych, a jej konsekwencje już sięgają tak odległych sfer, jak wzrost zapotrzebowania na gaz i sytuacja na światowym rynku gazu (por. niedawny raport Międzynarodowej Agencji Energetycznej);

- W przeciwieństwie do przemysłowych farm wiatrowych, mikroenergetyka, jako forma rozwoju OZE, wpisuje się pozytywnie i konkretnie w ogólny rozwój naszego województwa, stanowi element infrastruktury wzmacniającej społeczności wiejskie, poprawia bezpośrednio jakość życia i zachowuje dziedzictwo kulturowe i walory krajobrazowe, otwierając przy tym możliwości rozwoju dla podstawowych form aktywności ekonomicznej mieszkańców terenów wiejskich (rolnictwo i turystyka). Warmia i Mazury staną się w ten sposób rzeczywistym właścicielem i głównym beneficjentem infrastruktury energetycznej zbudowanej przy pomocy środków publicznych przeznaczanych na rozwój OZE.
- Warmia, Powiśle i Mazury (pretendujące do jednego z 7 Nowych Cudów Natury) z dominacją obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo, rozproszonym modelem osadnictwa oraz turystyką jako preferowaną formą aktywności gospodarczej, musi szczególnie dbać o swój unikalny krajobraz. Wyniki prowadzonego przez nas monitoringu społecznego dotychczasowego rozwoju OZE dowodzą, że nieprawidłowości i konflikty społeczne, które wiążą się z lokalizacją i budową przemysłowych farm wiatrowych na Warmii i Mazurach, wynikają, niezależnie od innych, subiektywnych czynników, z faktu, że ten model rozwoju OZE nie odpowiada specyficznym cechom naszego regionu.
- Jak zapisano w preambule ratyfikowanej przez Polskę Europejskiej Konwencji Krajobrazowej: „*krajobraz jest kluczowym elementem dobrobytu całości społeczeństwa i jednostek*”, dlatego realizacja celów polityki klimatycznej Unii Europejskiej na Warmii i Mazurach nie może prowadzić do dewastacji tego krajobrazu.

Biorąc powyższe pod uwagę, Koalicja stowarzyszeń „Bezpieczna Energia” pragnie wskazać, że:

1. Uznanie przez Sejmik Województwa małych, przydomowych siłowni wiatrowych za priorytetowy model rozwoju energetyki wiatrowej w naszym regionie należy traktować jako **zobowiązanie władz województwa do opracowania kompleksowej warmińsko-mazurskiej strategii rozwoju OZE**, uwzględniającej oprócz wiatru także i inne naturalne źródła energii, angażując w tym celu m.in. wiedzę i doświadczenie pracowników naukowych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.
2. Regionalna strategia rozwoju OZE może spełnić pokładane w niej nadzieje jedynie w przypadku, gdy stanie się **w pełnym zakresie beneficjentem środków i instrumentów polityki klimatycznej, także na szczeblu ogólnopolskim (państwowym) i Unii Europejskiej**.
3. Wymaga to od władz województwa podjęcia aktywnych działań w celu zapewnienia **jednoznacznego wsparcia dla rozwoju mikroenergetyki w uregulowaniach krajowych i europejskich**, w tym w regulaminach finansowych różnych instrumentów pomocowych (jak np. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska). Władze wojewódzkie powinny zapewnić wpisanie regionalnej strategii rozwoju OZE do programów krajowych i europejskich jako **podstawowej strategii energetycznej** naszego województwa.
4. Jednocześnie oczekujemy od władz wojewódzkich jak najszybszego sprecyzowania ogólnych zapisów dotyczących **unormowania budowy farm wiatrowych**, zawartych w „Stanowisku” Sejmiku Województwa. Wdrożenie ich w możliwym zakresie na szczeblu województwa, a tam, gdzie jest to niezbędne, podjęcie działań w celu włączenia odpowiednich przepisów i regulacji do unormowań ogólnokrajowych.
5. **Negatywnie oceniamy brak jednoznacznego zapisu określającego minimalną odległość turbin wiatrowych od siedzib ludzkich**. Jest to sprawa o zasadniczym znaczeniu, ponieważ w tej chwili na terenie województwa realizowane są lub planowane inwestycje wiatrowe, które już są lub staną się wkrótce uciążliwością i zagrożeniem dla zdrowia ludzi mieszkających w ich sąsiedztwie, powodując też straty wartości nieruchomości i zaburzenie ekonomii społecznej oraz brak pewności planowania w przestrzeni publicznej i sferze prywatnej. W związku z tym domagamy się przyjęcia na szczeblu wojewódzkim konkretnych wytycznych w tym zakresie w jak najszybszym terminie.
6. Odnotowując z satysfakcją fakt, że Marszałek Województwa skierował do burmistrzów i wójtów pismo z apelem o wstrzymanie się z wydawaniem decyzji w kwestii lokalizacji farm wiatrowych na terenach gmin do czasu uchwalenia przez Sejmik nowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa, **zwracamy się do Sejmiku Województwa o przyjęcie uchwały popierającej wprowadzenie takiego moratorium dla budowy farm wiatrowych do czasu wiążącego uregulowania minimalnej odległości od siedzib ludzkich w przepisach krajowych**.

7. **Po raz kolejny postulujemy konieczność zapewnienia bezpieczeństwa publicznego poprzez włączenie do unormowań krajowych następujących bezpiecznych odległości i zasad lokalizacji elektrowni wiatrowych.** Nasze postulaty przedstawione są w Załączniku 1 do niniejszej Deklaracji, stanowiącym jej integralną część.
8. **Zapewnienie właściwego udziału społeczeństwa w procesie decyzyjnym wymaga przyjęcia konkretnych rozwiązań umożliwiających praktyczną realizację zasady nr 5 „Stanowiska” Sejmiku Województwa – tj. postulatu rzetelnego informowania mieszkańców o proponowanych inwestycjach wiatrakowych już na wstępnym etapie.** Z monitoringu społecznego prowadzonego przez naszą Koalicję wynika bowiem, że regułą są zachowania odwrotne, tj. brak informacji, brak prawdziwych konsultacji społecznych lub opóźnianie informowania do chwili, kiedy proces administracyjny jest już bardzo dalece zaawansowany. Bez rozwiązania sprawy autentycznego udziału społeczeństwa (gwarantowanego konstytucją i ustawami) – zgodnie z artykułem 6 Dyrektywy 85/337/EWG Rady z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne -- rozwój wielkoskalowej energetyki wiatrowej będzie wiązał się w dalszym ciągu z konfliktami społecznymi i znacznymi kosztami gmin (m.in. koszty sądowe, roszczenia odszkodowawcze). W tym zakresie wskazane jest wprowadzić m.in. obowiązek wizualizacji i modeli informatycznych pozwalających na ocenę wpływu inwestycji na krajobraz, co wzmocni ochronę krajobrazu.
9. Po raz kolejny postulujemy powołanie **Wojewódzkiego Zespołu Roboczego ds. Inwestycji OZE** złożonego z przedstawicieli: Urzędu Marszałkowskiego, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Wojewódzkiego Biura Planowania Przestrzennego, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska i przedstawicieli innych zainteresowanych instytucji i organizacji, w tym Koalicji Bezpieczna Energia, w celu **opracowania katalogu "dobrych praktyk" dla inwestycji związanych z energetyką odnawialną**, w szczególności określenia zasad lokalizacji inwestycji energetyki wiatrowej i elektrowni biogazowych, sposobu przeprowadzania konsultacji społecznych mających na celu włączenia wspólnot lokalnych i regionalnych oraz organizacji pozarządowych do procesu decyzyjnego.
10. Ocena oddziaływania na środowisko, wymagana dla potrzeb lokalizacji i budowy elektrowni wiatrowych, **powinna być obligatoryjnie uzupełniana opinią właściwych służb i osób zajmujących się ochroną krajobrazu z pełnym uwzględnieniem Europejskiej Konwencji Krajobrazowej**, zgodnie z którą obszary o wysokich walorach krajobrazowych należy chronić, w interesie nadrzędnym, przed wprowadzaniem elementów technicznych powodujących uprzemysłowienie krajobrazu.
11. Wobec faktu, że szeroko spotykaną nieprawidłowością (niezgodną z obowiązującym w Polsce prawem) jest przyjmowanie przez władze samorządowe darowizn od inwestorów wiatrakowych czy instytucji lub osób z nimi powiązanych, **łącznie z pośrednim i bezpośrednim finansowaniem przez nich miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Sejmik Wojewódzki powinien wyraźnie potwierdzić zakaz tych praktyk. Obecny stan rzeczy jest niezwykle korupcjogenny.**
12. **Do działań korupcyjnych wymagających potępienia należy zaliczyć udzielanie zgody lub przyzwalanie na całkowitą wycinkę lasów prywatnych, zakrzaczeń i zadrzewień śródpolnych oraz alei przydrożnych na terenach przygotowywanych pod energetykę wiatrową.** Eliminacja roślinności oraz siedlisk ptaków, nietoperzy i zwierząt ma ułatwić późniejszą ocenę obszaru pod względem przyrodniczym, korzystną dla inwestora.
13. Zapewnienie mechanizmów rzeczywistego udziału społeczeństwa, w podejmowaniu decyzji dotyczących lokalizacji farm wiatrowych, ma także zasadnicze znaczenie dla **ograniczenia niepewności inwestowania w obsługę turystyki i rekreacji, inwestowania w nieruchomości mieszkaniowe i rekreacyjne**, a także dla umożliwienia rozwoju zgodnego z ideami pakietu „Zielone Płuca Polski”.
14. Niezbędne jest **precyzyjne zdefiniowanie obszarów wyłączonych z lokalizacji farm wiatrowych**, do których Sejmik Wojewódzki zalicza: (a) „obszary objęte ochroną na mocy ustawy o ochronie przyrody”, (b) „otuliny terenów chronionych przyrodniczo” oraz (c) „obszary cenne krajobrazowo”. Oczekujemy jasnego stwierdzenia, w jaki sposób i na jakiej podstawie określi się zakres „obszarów cennych krajobrazowo”, ponieważ nie wszystkie obszary cenne z punktu widzenia krajobrazu są ujęte prawnymi formami ochrony przyrody.
15. Konieczne jest pilne stworzenie przez właściwe służby ochrony środowiska **rejestru istniejących i planowanych wielkoskalowych urządzeń wiatrowych i prowadzenie ich stałego monitoringu, jak również uruchomienie platformy informacyjnej** w tym zakresie. Chodzi o ujawnienie przez właściwe służby skali

inwestycji wielkoskalowej energetyki wiatrowej w postaci inwentaryzacji, która powinna obejmować inwestycje zrealizowane, będące w trakcie realizacji oraz planowane (na które zostały złożone wnioski, rozpoczęto procedury zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, uzgadniane są pozwolenia na budowę etc.) oraz zawierać ilościowe i jakościowe dane dotyczące elektrowni wiatrowych, ich geograficzne rozmieszczenie oraz usytuowanie w stosunku do form ochrony przyrody. Niezbędne jest również prowadzenie stałego monitoringu wszystkich inwestycji związanych z energetyką wiatrową na terenie województwa poprzez powierzenie tego obowiązku kompetentnemu pracownikowi urzędu lub stworzenie zespołu, który na bieżąco będzie inwentaryzował wszystkie informacje na temat inwestycji.

Proponujemy wprowadzenie obowiązku ogólnokrajowej państwowej rejestracji wszystkich zawartych umów dzierżawnych na tereny przeznaczone pod instalacje OZE, a w szczególności energetykę wiatrową i biogazownie, pod rygorem nieważności.

16. Należy niezwłocznie wdrożyć **przepisy wykonawcze wynikające z Dyrektywy 2007/02/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 marca 2007 r. ustanawiającej infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej (INSPIRE)**. Program ten wymaga, od właściwych instytucji, prowadzenia baz danych dotyczących inwestycji o istotnym oddziaływaniu na środowisko, a także normuje udział obywateli w takich działaniach i dostęp do zgromadzonych informacji.
17. Przyjmując z satysfakcją zapis dotyczący **utworzenia ze środków inwestorów funduszu na demontaż i utylizację elektrowni wiatrowych** po wygaśnięciu ich funkcjonowania, zwracamy uwagę na brak regulacji prawnych dotyczących konieczności tworzenia takiego funduszu. Uważamy, że Sejmik powinien **wezwać władze wojewódzkie do podjęcia działań na szczeblu krajowym w celu ostatecznego unormowania tej kwestii**. Jednocześnie proponujemy **wprowadzenie zakazu instalowania używanych siłowni pochodzących z demontażu**.
18. Koalicja popiera zapisy dotyczące **badania i monitoringu zdrowia ludzi zamieszkujących okolice farm wiatrowych oraz rozszerzenia kompetencji i dofinansowania Państwowej Inspekcji Sanitarnej i Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska, a także jak najszybszego zwiększenia uprawnień planistycznych województwa**. Szczegółowe propozycje dotyczące monitoringu zdrowotnego zawiera Załącznik 1 do niniejszej Deklaracji, stanowiący jej integralną część.

Na zakończenie pragniemy podkreślić, że celem Koalicji stowarzyszeń „Bezpieczna Energia” jako ruchu obywatelskiego jest prowadzenie społecznego monitoringu i dokonywanie ocen związanych z realizacją programów rozwoju energetyki ze źródeł odnawialnych w naszym województwie. W tych działaniach, które obejmują także udział w konsultacjach społecznych na szczeblu krajowym, bardzo liczymy na efektywną i partnerską współpracę z Sejmikiem i Zarządem Województwa.

KOALICJA STOWARZYSZEŃ „BIEZPIECZNA ENERGIA”